

หลักการคบเพื่อนในพุทธปรัชญาเถรวาท *

Principles of Friendship in Theravada Buddhist Philosophy

พระครูวิกรมธรรมธัช¹

Phrakhruwikromthammathach¹

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด¹

Mahamakut Buddhist University Roi Et Campus¹

Email : Phrakhruwikrom@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาหลักการคบเพื่อนในพุทธปรัชญาเถรวาท จากการศึกษาพบว่าเพื่อนหรือมิตรตามทัศนะของพุทธปรัชญาเถรวาทมีลักษณะ 8 ลักษณะตามนิสัยและจุดมุ่งหมายในการคบหาเพื่อนของแต่ละบุคคล เพื่อนทั้ง 8 ลักษณะแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่กลุ่ม 4 ลักษณะ กลุ่มที่ 1 มีดังนี้ คือ 1)คนปกกลอก 2)คนดีแต่พูด 3)คนหัวประจบ 4)คนชักชวนในทางฉิบหาย ส่วนกลุ่มที่ 2 มี 4 ประเภท คือ 1)เพื่อนมีอุปการะ 2)เพื่อนร่วมสุขร่วมทุกข์ 3)เพื่อนแนะนำประโยชน์ และ 4)เพื่อนมีความรักใคร่เพื่อนทั้งสองกลุ่มนี้ มีลักษณะนิสัยและจุดมุ่งหมายในการคบเพื่อนที่ต่างกัน กลุ่มแรกมีนิสัยไปในทางที่เสื่อมเสีย และมีผลประโยชน์ของตนเองเป็นจุดมุ่งหมายหลักในการเลือกคบเพื่อนแต่ละคน กลุ่มนี้พุทธปรัชญาเถรวาทบอกว่าไม่ควรจะคบเป็นเพื่อน เพราะจะทำให้ตนเองและครอบครัวเดือดร้อน ส่วนกลุ่มที่ 2 เป็นบุคคลที่มีนิสัยดี เป็นที่มีความรักความจริงใจให้กับเพื่อนเสมอ และมุ่งที่ผลประโยชน์ของเพื่อนมากกว่าตนเอง กลุ่มที่ 2 นี้เป็นเพื่อนแท้ ที่ควรที่จะคบหาไว้เป็นเพื่อนร่วมสุขร่วมทุกข์ เพราะจะนำมาแต่ความสุข ความเจริญต่อผู้ที่คบหากับเพื่อนแท้เป็นมิตร

คำสำคัญ : หลักการคบเพื่อน; เพื่อน; พุทธปรัชญาเถรวาท

---

* Received August 25, 2021; Revised January 11, 2022; Accepted January 24, 2022

ABSTRACT

This article aims to study the principles of friendship in Theravada Buddhist philosophy. The study found that; Friends or Allies, according to the view of Theravada Buddhist philosophy included of eight characteristics are characterized by character and goal for fellowships of individual friends. The 8 types of friends divided into 2 groups: divided into 4 characteristics each. Group 1 is as follows: 1) a stripper 2) a boaster 3) a flatterer 4) a person who leads a friend in a bad way. In part of Group 2 is as follows: 1) a friend who provides assistance 2) a friend who always shares sorrow and happiness 3) a friend who recommends benefit, and 4) an affectionate friend. These two groups of friends have different characters and goals for fellowships of individual friends. The first group had a bad habit and had their own benefits as the main goal for fellowships of individual friends. This group of Theravada Buddhist Philosophy said that they should not be supposed to be friends as it will suffer themselves and their families. As for the second group, is a person with good habits. It is always with love and sincerity for friends and focusing on the interests of friends more than themselves. The second group is a true friend that should be as a friend to share sorrow and happiness because it will bring only happiness and prosperity to those who associate with true friends.

Keywords : Principles of Friendship; Friend; Theravada Buddhist Philosophy

1. บทนำ

เพื่อน หมายถึง บุคคลที่เราคบหา เพื่อน มีทั้งเพื่อนรัก เพื่อนร่วมสุขร่วมทุกข์ มีทั้งเพื่อนกิน เพื่อนเที่ยว เพื่อนให้ประโยชน์ และเพื่อนที่คอยหาผลประโยชน์จากเรา ฉะนั้น การคบหาเพื่อนจึงเป็นสิ่งที่สำคัญของมนุษย์ เพราะว่าถ้าเขาคบคนดีเป็นเพื่อน ชีวิตของเขาก็จะประสบแต่ความสุขความเจริญ ทั้งในหน้าที่การงาน ทั้งในครอบครัว เพราะเพื่อนที่ดีย่อมนำมาแต่ประโยชน์ให้กับเขา แต่หากเขาคบคนที่ไม่ดีเป็นเพื่อน ชีวิตของเขาก็จะตรงกันข้าม เพราะการคบคนไม่ดีเป็นเพื่อนนั้น เขาย่อมโดนชักชวนให้กระทำแต่สิ่งที่ไม่ดีไม่เป็นประโยชน์ เช่น ชักชวนไปเที่ยว ไปดื่มสุราเสพสิ่งเสพติดทั้งหลาย ชักชวนไปเล่นการพนัน เป็นต้น สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่ไม่ดี ไม่เป็นประโยชน์ ส่งผลเสียต่อการงานทั้งชีวิตครอบครัว เช่นไปเที่ยวไปเล่นเสียทั้งงาน เสียทั้งทรัพย์สินเงินทอง ส่งผลถึงชีวิตครอบครัวทำให้เกิดการทะเลาะกัน บางทีสามีภรรยา บางคู่ถึงกับเลิกกันไป ถ้ามีลูกจะส่งผลเสียต่อลูกอย่างร้ายแรงทำให้ลูกมีปมด้อย กลายเป็นเด็กมีปัญหา

เพราะขาดความอบอุ่น ขาดความรักจากพ่อแม่ ทำให้ต้องออกไปแสวงหาความรักที่ขาดหายไปจากนอกบ้านซึ่งเป็นความรักแบบหนุ่มสาว ปัญหาที่เกิดขึ้นตามมาอีกมากมาย เช่น ดิถยาเสพติด การตั้งครรรค์กลายเป็นแม่้วยหิน ปัญหาทั้งหลายที่กล่าวมานี้เกิดจากการคบเพื่อนไม่ดีนั่นเอง

สังคมหนึ่งๆ นั้นย่อมมีสมาชิกในสังคมตั้งแต่ 2 คน ขึ้นไป ซึ่งเป็นสังคมขนาดเล็ก เรียกว่าครอบครัว จนไปถึงสังคมขนาดใหญ่ เช่น ประเทศ และสังคมโลก ซึ่งมีสมาชิกตั้งแต่หลายสิบล้าน จนถึงหลายพันล้านคน จึงไม่ใช่เรื่องง่ายเลย ที่มนุษย์จะอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสงบสุข เพราะแต่ละคนเกิดมาไม่เหมือนกัน ทั้งนิสัย ทั้งความชอบ จึงดีเลวต่างกันไป การที่มนุษย์จะอยู่ในสังคมได้อย่างสงบสุขนั้น เขาต้องรู้จักพิจารณาหรือเลือกที่จะคบคนดี ซึ่งหลักการคบคนหรือแนวคิดเรื่องการคบมิตรหรือเพื่อนนั้น นักการศาสนา และ นักปรัชญา ได้เสนอหลักการหรือแนวคิดการคบเพื่อนไว้ตามทัศนะของแต่ละศาสนา และปรัชญานั้นๆ ซึ่งพุทธปรัชญาเถรวาท ก็ได้เสนอแนวคิดการคบเพื่อนไว้เช่นเดียวกัน คนแบบไหนควรคบ แบบไหนไม่ควรคบ พุทธปรัชญาเถรวาทมีแนวคิดเรื่องการคบเพื่อนอย่างไรบ้าง ซึ่งเป็นอีกเรื่องหนึ่งที่หน้าสนใจ ในสังคมปัจจุบันนี้

2. ความหมายของคำว่าเพื่อน

เพื่อนหรือมิตรสหายคือใครทำไมต้องมีมิตรสหาย และมิตรสหายมีความสำคัญกับเราอย่างไรในเบื้องต้นจะได้ศึกษาความหมายของคำว่าเพื่อนหรือมิตรเป็นอันดับแรกท่านพุทธทาสภิกขุ กล่าวไว้ว่า “มิตรตามภาษาคนที่คนเราเข้าใจทั่วไปหมายถึง เพื่อน เกลอส หรือ คนที่ทำอะไรถูกใจตน ทางภาษาธรรมหมายถึงธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือธรรมที่ทำให้พ้นทุกข์ ซึ่งก็คือมรรคมืองค์แปด” (พุทธทาสภิกขุ, 2555)

นอกจากนั้นท่านยังขยายคำว่ามิตรหมายถึง ผู้มีความรักต่อเรา แต่ไม่ใช่รักทางกามคุณ แต่เป็นความรักอย่างบริสุทธิ์ เป็นประโยชน์เกื้อกูลแก่กันและกัน (พุทธทาสภิกขุ, 2514) และหมายถึง ผู้ที่รักใคร่ชอบพอกัน ผู้รักใคร่คุ้นเคยกัน แล้วกระทำความดีต่อกัน เพื่อให้อยู่ร่วมกันได้ ทั้งทางลับและทางเปิดเผย โดยไม่เลือกเพศ วัย ความรู้ ชาติ ศาสนา และไม่มีใครคิดร้ายต่อกัน ผู้ร่วมธุระ ผู้อยู่ในลักษณะเดียวกัน เช่น เป็นมนุษย์ด้วยกัน(พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ), 2536) สหายนั้นอาจไม่มีความรักต่อกัน เพราะเป็นทำงานร่วมกัน ร่วมเดินทาง หรือร่วมอุดมการณ์เดียวกัน ซึ่งยังไม่ถือว่าเป็นมิตรต่อกัน แต่ถ้าน้ำใจที่ดีเป็นพื้นฐาน มองกันด้วยเมตตา สหายก็กลายเป็นมิตรได้(พระราชวรมนี (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2541)

3. หลักการคบเพื่อนในพุทธปรัชญาเถรวาท

แนวคิดเรื่องการคบเพื่อนในพุทธปรัชญากล่าวไว้ในเรื่องทศ 6 แนวคิดเรื่องทศ 6 นี้เป็นการแนะนำวิธีการดูบุคคล ว่าคนไหนเราควรคบหา หรือคบค้าสมาคม เป็นเพื่อน พี่ ป้า น้า อา คือ คบในสถานะต่างๆ กันไป โดยมีเราเป็นศูนย์กลาง แนวคิดเรื่องทศ 6 เป็นเรื่องของการประพฤติปฏิบัติต่อบุคคลที่อยู่รอบๆ

ตัวเราในสังคม ไม่ว่าจะ เป็น พ่อ แม่ ครู-อาจารย์ ภรรยา ลูก เพื่อน เป็นต้น (ที.ปา. 16/198-206./87-93) ในบทความนี้ผู้เขียนจะเขียนเฉพาะเรื่องการคบเพื่อนในทิศ 6 เท่านั้น

พระพุทธเจ้าทรงตรัสถึงหน้าที่หรือหลักการปฏิบัติที่เพื่อนควรปฏิบัติต่อกันไว้ว่า ดูก่อนคฤหบดีบุตรมิตรผู้เป็นทิศเบื้องซ้าย อันกุลบุตรพึงบำรุงด้วยสถาน 5 คือ 1)ด้วยการให้ 2)ด้วยการเจรจาด้วยคำที่เป็นที่รัก 3)ด้วยประพฤติดนให้เป็นประโยชน์ 4)ด้วยความเป็นผู้มีตนเสมอ 5)ด้วยไม่แก่งกล่าวให้คลาดจากความเป็นจริง เมื่อเพื่อนประพฤติปฏิบัติต่อเพื่อนเช่นนี้เพื่อนที่ดีควรปฏิบัติต่อเพื่อนเช่นกัน คือ 1)รักษามิตรผู้ประมาทแล้ว 2)รักษาทรัพย์ของมิตรผู้ประมาทแล้ว 3)เมื่อมิตรมีภัย เป็นที่พึ่งของมิตรได้ 4)ไม่ละทิ้งในยามวิบัติ และ 5)นับถือตลอดถึงวงศ์ตระกูล

นี่เป็นหลักการทั่วไปของแนวคิดเรื่องการคบเพื่อนที่ดี (มิตรแท้) ในพุทธปรัชญาเถรวาทเพราะการคบเพื่อนที่ดีนั้นสามารถทำให้บุคคลสำเร็จประโยชน์ในเรื่องการงาน การดำเนินชีวิตได้ ดังที่หลวงพ่อบัญญานันทภิกขุได้กล่าวว่า เพื่อนนี้ มีความสำคัญแก่เรามิใช่น้อย กิจการงานเป็นอันมากจะสำเร็จได้ด้วยความสำเร็จต้องอาศัยเพื่อนเป็นกำลังสำคัญส่วนหนึ่ง ดังพุทธภาษิตรับรองว่า เมื่อความต้องการเกิดขึ้น สหายคือเพื่อน ย่อมนำสุขมาให้ หมายความว่า เมื่อมีกิจธุระใดๆ เกิดขึ้นแล้ว ถ้ามีเพื่อนช่วยเหลือยอมทำให้กิจธุระนั้นสำเร็จ ลุล่วงไปได้โดยง่าย(พระเทพวิสุทธิเมธี (ปัญญานันทภิกขุ), 2535) ที่กล่าวมานี้จะเห็นได้ว่าการคบหากับเพื่อนที่ดีๆ นั้นมีความสำคัญกับมนุษย์มากมายขนาดไหน เมื่อการคบเพื่อนนั้นมีความสำคัญกับมนุษย์อย่างนี้จึงเป็นเรื่องที่สำคัญมากที่เราต้องมีหลักการในการพิจารณาก่อนที่จะคบใครๆ เป็นเพื่อน

4. ประเภทของเพื่อนในพุทธปรัชญาเถรวาท

พุทธปรัชญาเถรวาท กล่าวถึง เพื่อนว่ามีทั้งหมด 8 ประเภท แบ่งเป็น เพื่อนแท้ 4 ประเภท และ เพื่อนเทียม 4 ประเภท เพื่อนแท้ 4 ประเภท คือ 1)เพื่อนมีอุปการะ 2)เพื่อนร่วมสุขร่วมทุกข์ 3)เพื่อนแนะนำประโยชน์ และ 4)เพื่อนมีความรักใคร่ และ มิตรเทียมหรือเพื่อนเทียม 4 ประเภท คือ 1)คนปกอลอก 2)คนดีแต่พูด 3)คนหัวประจบ 4)คนชักชวนในทางฉิบหาย

1) เพื่อนเทียมหรือเพื่อนที่ไม่ดี พุทธปรัชญาเถรวาทกล่าวถึงมิตรเทียมหรือเพื่อนที่ไม่ดีไว้ 4 ประเภท คือ 1)คนปกอลอก 2)คนดีแต่พูด 3)คนหัวประจบ 4)คนชักชวนในทางฉิบหาย (ที.ปา. (ไทย) 16/186/84) เพื่อนทั้ง 4 ประเภทนี้พุทธปรัชญาเถรวาทไม่ให้คบเป็นเพื่อน เพราะจะนำแต่ความเสียหายมาสู่ตน เพื่อนที่ไม่ดีทั้ง 4 ประเภท คือ

1.1) เพื่อนปกอลอก หมายถึง คนที่คบเพื่อนเพราะยึดเอาผลประโยชน์ของตนเองฝ่ายเดียว ถ้าจะเสียผลประโยชน์ของตนเองก็ต้องเสียให้ผู้อื่นที่สุด เช่น จะให้สิ่งของหรือให้อะไรกับเพื่อนหรือคนอื่นก็จะให้เพราะว่าหวังประโยชน์หรือเห็นประโยชน์ที่จะได้รับมีมากกว่าจากผู้อื่น หรือการที่ยอมช่วยเหลือผู้อื่นเพียงน้อยนิดก็เพราะว่าต้องการให้ผู้อื่นช่วยเหลือตนเองในเรื่องที่ใหญ่กว่า เป็นต้น

1.2) คนดีแต่พูด หมายถึง เพื่อนที่ชอบพูดแต่คำหวานๆ ให้เพื่อนหวังลมๆ แล้งๆ พูดว่าจะให้ แต่ก็ไม่เคยให้ พูดว่าจะทำ แต่ก็ไม่เคยทำ พูดจาหรือรับปากอะไรไว้ก็ไม่เคยทำตาม หวังพึ่งอะไรไม่ได้ และชอบยกเอาเรื่องเก่าๆ มาพูดมาอ้าง เช่นพูดว่า เราได้ของสิ่งนั้นสิ่งนี้มากจะมอบให้เพื่อน แต่เสียดายมีคนมาขอซื้อไปแล้วเมื่อวาน ถ้าเพื่อนมาเมื่อวานคงจะได้มอบให้เพื่อนไป เวลาตนเองมีเรื่องอยากให้เพื่อนช่วยก็ขอให้เพื่อนช่วย แต่ถึงเวลาเพื่อนมีเรื่องขอให้ช่วยกับอ้างว่าตนมีธุระที่ต้องทำหรือติดธุระที่โน่นที่นี้บ้าง

1.3) เพื่อนหัวประจบ หมายถึง เพื่อนที่พูดและกระทำตามใจเพื่อนที่ตนเองคบโดยคิดว่าเพื่อนคนนี้จะให้ประโยชน์แก่ตน เพื่อนทำชั่วก็คล้อยตาม ไม่ขัดขวางไม่ให้ทำชั่ว เพราะกลัวจะเสียผลประโยชน์ที่ตนพึงจะได้จากเพื่อนคนนั้น จะทำดีก็คล้อยตาม ต่อหน้าเพื่อนก็จะพูดชมว่าดีอย่างไรอย่างนั้น แต่พอลับหลังก็นินทาว่าร้ายเพื่อน เพราะเพื่อนประเภทหัวประจบนี้ เป็นเพื่อนเทียมหรือคนเทียมมิตรจึงไม่มีความรักความจริงใจต่อเพื่อน

1.4) เพื่อนชักชวนในทางฉิบหาย หมายถึง เพื่อนที่ชักชวนให้ไปในทางที่ไม่ดี ซึ่งเพื่อนประเภทนี้จะเป็นคนเสเพลอยู่แล้ว คือ มีนิสัยชอบเที่ยวกลางคืน ชอบดื่มเหล้า รวมถึงยาเสพติดประเภทต่างๆ ไม่ว่าจะ เป็น กัญชา ฝิ่น เฮโรอีน เป็นต้น เมื่อชอบดื่มชอบเสเพล อันเป็นเหตุให้สติสัมปชัญญะ แยกไม่ออกว่าอันไหนดีอันไหนชั่ว เห็นว่าการเที่ยวกลางคืน เป็นเรื่องที่ชาย-หญิง ควรที่จะออกไปเที่ยวเพื่อหาความสุขความสนุกใส่ตัวบ้าง เมื่อเที่ยวบ่อยๆ เข้าก็จะติดเห็นว่าเป็นเรื่องปกติที่ต้องไปต้องเที่ยว นอกจากนั้นสิ่งที่ตามมาคือ ชักชวนกันไปเล่นการพนัน เพื่อนชวนในทางฉิบหายนี้เป็นเพื่อนที่เลวร้ายที่สุด เพราะผลที่ตามมาของการคบเพื่อนประเภทนี้มีแต่เรื่องเสียหายและเดือดร้อนตามมา ไม่ว่าจะเป็นการเสียเงินอย่างไร้ประโยชน์ เป็นเหตุให้นำมาซึ่งความแตกแยกของครอบครัว ทั้งยังอาจจะโดนจับติดคุก เพราะการเมาแล้วเกิดการทะเลาะวิวาท หรือโดนจับเพราะยาเสพติด เป็นต้น (พระมหาศรีศมี ชูติโก, 2547)

2) เพื่อนแท้หรือเพื่อนที่ดี มี 4 ประเภท เช่นกัน เพื่อนแท้ คือ บุคคลที่มีลักษณะนิสัยดี ประกอบด้วยจิตเมตตาและซื่อสัตย์ต่อเพื่อนจริงๆ เพื่อนแท้แบ่งเป็นประเภทใหญ่ดังนี้

2.1) เพื่อนมีอุปการะ คือ เพื่อนที่คอยช่วยป้องกันเพื่อนผู้ประมาทแล้ว เช่น คอยตักเตือนเพื่อนไม่ให้ประมาทเวลาทำการงานต่างๆ เพื่อไม่ให้เกิดผลเสียกับงานนั้นๆ ป้องกันทรัพย์สินสมบัติของเพื่อนผู้ประมาทแล้ว เช่น เมื่อมีโอกาส หรือเมื่อพบเจอผู้ที่จะทำลายทรัพย์สิน เช่น บ้านเรือนหรือข้าวของเพื่อนในเวลาที่ไม่เห็นก็ช่วยปกป้องสมบัตินั้นของเพื่อนไว้ไม่ให้โดนทำลายหรือลักขโมยไป เวลาเกิดเรื่องไม่ดีขึ้นกับเพื่อนก็ไม่ละทิ้ง คอยช่วยเหลือเพื่อนอยู่ตลอด รวมถึงเพื่อนมีความเดือดร้อนเรื่องเงินๆ ทองๆ ด้วย

2.2) เพื่อนร่วมสุขร่วมทุกข์ คือ เพื่อนที่มีความรักใคร่จริงใจต่อกัน สามารถตายแทนกันได้ ไม่ขายเพื่อน คือไม่นำความลับของเพื่อนไปเปิดเผยให้คนอื่นรู้ ความลับของตนสามารถบอกให้เพื่อนรู้ได้ เพราะเชื่อใจเพื่อน ทั้งยังไม่ละทิ้งเพื่อนในเวลาที่ยากลำบากกับภัยพิบัติ

2.3) เพื่อนแนะนำประโยชน์ คือ เพื่อนที่คอยแนะนำสิ่งดีๆ กับเพื่อน เช่นเพื่อนกำลังหลงผิดจะกระทำผิดศีลธรรม ก็ห้ามเพื่อน ไม่ให้ทำ โดยยกเอาเหตุผลมาอธิบายให้เพื่อนเข้าใจ นอกจากจะห้ามเพื่อน ไม่ให้ทำความชั่วยังแนะนำให้เพื่อนทำความดี โดย พูดถึงประโยชน์ที่จะได้รับจากการทำความดีว่ามีอะไรบ้าง ไม่ว่าจะเป็ประโยชน์ในปัจจุบัน และในอนาคต เมื่อทำความดีและชีวิตจะเป็นอย่างไร แต่ถ้าทำสิ่งที่เป็ความชั่วแล้วจะต้องเจอกับผลเสียที่ตามมาอย่างไรบ้าง ยกเอาตัวอย่างที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบันมาประกอบ เพื่อให้เพื่อนเข้าใจตามหลักความเป็นจริง

2.4) เพื่อนมีความรักใคร่ คือ เพื่อนที่มีความรักความจริงใจต่อกันเหมือนว่าเป็นพี่น้องร่วมท้องกัน เมื่อได้ข่าวว่าเพื่อนและคนในครอบครัวของเพื่อน มีเรื่องเดือดร้อนใจเป็นทุกข์ ก็รู้สึกเป็นทุกข์ไปด้วย เปรียบเหมือนว่าเรื่องร้ายนั้นเกิดขึ้นกับตนเอง เมื่อเพื่อนและครอบครัวมีเรื่องน่ายินดีทำให้เกิดความสุขขึ้น ภายในครอบครัวของเขา ก็พลอยยินดีมีความสุขไปด้วย เวลาได้ยินคนอื่นกล่าวหาเพื่อนในเรื่องไม่ดีก็โต้แย้งแทนเพื่อนพร้อมทั้งรับรองว่าเรื่องนั้นไม่ใช่เรื่องจริง เพราะเพื่อนคนนั้นเป็นคนดีมีศีลธรรม เป็นต้น (พระเทพวิสุทธิเมธี (ปัญญานนทภิกขุ), 2535)

5. ลักษณะของบุคคลที่ไม่ควรคบเป็นเพื่อนในทัศนะของพุทธปรัชญาเถรวาท

ลักษณะของบุคคลที่ไม่น่าคบเป็นเพื่อนตามทัศนะของพุทธปรัชญาเถรวาท คือ ที่ชอบกระทำผิดทางกาย วาจา และทางใจ การกระทำของบุคคลเหล่านั้นเมื่อกระทำแล้วส่งผลทำบุคคลรอบข้างตัวเขาหรือคนทั้งหลายในสังคมที่ได้รับความเดือดร้อน แม้ตัวเขาเองก็ได้รับความเดือดร้อนด้วย เป็นต้นว่า ได้รับโทษทั้งทางกายและใจจากกฎระเบียบและบุคคลในสังคม เช่น โดนจับติดคุก โดนตราหน้าว่าเป็นคนชั่ว สังคมไม่ยอมรับ ไม่มีใครอยากคบค้าสมาคมด้วย ฉะนั้น ผู้ที่ต้องการอยู่ในสังคมอย่างสงบสุข ต้องหลีกเลี่ยงจากการกระทำชั่วทั้งหลายเหล่านี้ และต้องไม่คบกับบุคคลที่มีปกติทำชั่วเหล่านี้ ดังพุทธพจน์ที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสว่า อริยสาวกละกรรมกิเลส 4 อย่างนี้ได้แล้ว ไม่ทำบาปกรรมโดยฐานะ 4 และไม่เสพทางเสื่อมแห่งโศคะ 6 อย่าง เป็นผู้ปราศจากกรรมอันลามก 14 อย่างนี้แล้ว ย่อมเป็นผู้ที่ปิดป้องทิศ 6 ย่อมปฏิบัติเพื่อละโลกทั้ง 2 เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตกไปแล้ว อริยสาวกนั้นย่อมเข้าถึงสุคติสวรรค์ (ที.ปา. (ไทย) 16/174/78)

จากพุทธพจน์ที่ทรงตรัส ทำให้เห็นถึงความสำคัญของการเลือกคบเพื่อน เพราะการคบคนเช่นไร ย่อมเป็นคนเช่นนั้น บุคคลผู้หวังประโยชน์ตนทั้งประโยชน์ในปัจจุบันและประโยชน์ในอนาคต จึงไม่ควรกระทำชั่วทั้งทางกาย วาจา และทางใจ และควรหลีกเลี่ยงจากบุคคลผู้กระทำผิดดังกล่าว โดยเฉพาะไม่ควรคบค้าสมาคมเอามาเป็นเพื่อนด้วย เพราะจะชักนำให้เราไปในทางที่ผิด การกระทำที่พระพุทธองค์ทรงตรัสว่าเป็นกรรมกิเลส 14 นั้นมีอะไรบ้าง ทำไมพระพุทธองค์ถึงทรงห้ามไม่ให้กระทำและไม่ให้คบกับคนที่กระทำตามกิเลส 14 อย่างนี้ รายละเอียดของกรรมกิเลสทั้ง 14 อย่าง อันเป็ลักษณะของบุคคลที่ไม่ควรคบเป็นเพื่อน มีดังนี้ คือ

1. กรรมกิเลส 4 คือ การกระทำที่เป็นอกุศลกรรมหรือการกระทำที่เป็นบาป มี 4 อย่าง 1)ปาณาติบาต การไม่ฆ่าสัตว์ 2)อทินนาทาน การลักทรัพย์ 3)กาเมสุมิฉฉาจาร การประพฤตินิดในกาม และ 4)มุสาวาท การพูดโกหก การกระทำทั้ง 4 อย่างนี้เป็นกรกระทำที่ผิดศีลธรรมอันดีงามของสังคม ไม่ว่าจะเป็นการฆ่าสัตว์ เพราะธรรมชาติของสิ่งที่มีชีวิต สิ่งที่รักและห่วงหาพันที่สุดคือ ชีวิต ไม่ว่าจะเป็นสัตว์ เจริญจนน้อยใหญ่ทั้งหลาย โดยเฉพาะมนุษย์นอกจากจะห่วงหาพันชีวิตแล้วมนุษย์ยังห่วงหาพันทุกๆ สิ่งที่เป็นของตนเอง ที่ตนเองหามาได้ ที่เรียกว่าทรัพย์สิน ทั้งที่เป็นเงินทอง บ้านเรือน รถ รวมถึงคู่ครองหรือภรรยา ใครจะมาลักขโมยหรือหลอกลวงเอาไปไม่ได้ ที่สำคัญผู้ที่ทำผิดด้วยการตามใจกิเลสทั้ง 4 อย่างนี้เป็นกรกระทำที่ผิดหลักศีลธรรม บุคคลใดที่กระทำผิด 4 อย่างนี้ บัณฑิตท่านว่าไม่ควรคบหาเป็นเพื่อนแท้

2. การกระทำบาปกรรมโดยฐานะ 4 อย่าง คือ อกตติ 4 คือ ฉันทาคติ ลำเอียงเพราะรัก โทสาคติ ลำเอียงเพราะโกรธ ภยาคติ ลำเอียงเพราะกลัว และโมหาคติ ลำเอียงเพราะหลง การกระทำทั้ง 4 อย่างนี้เป็นกรกระทำที่ผิด เป็นการกระทำ ขาดความยุติธรรม เช่น ในการสอบแข่งขัน ก็เข้าข้างคนที่ตนเองชอบตนเองพอใจ ในการแข่งขันชกมวยให้อีกคนแพ้ เพราะเขาเคยทำให้ผู้ตัดสินไม่พอใจ หรือให้ชนะเพราะเป็นคนของผู้ใหญ่ที่มีอำนาจ หรือให้ชนะเพราะง้อเขาตามไม่ทันเหตุการณ์ นั้นๆ คนที่มีการกระทำด้วยอคติ 4 นี้ ก็ไม่ควรที่จะคบเป็นเพื่อนแท้

3. อบายมุข 6 คือ ช่องทาง 6 ทางที่ทำให้บุคคลเสื่อมเสีย คือ 1)คนที่ชอบดื่มเหล้ารวมทั้งยาเสพติด ประเภทต่างๆ กัญชา ยาบ้า เป็นต้น 2)คนชอบเที่ยวกลางคืน คนที่ชอบเที่ยวกลางคืนทำให้เสียทั้งทรัพย์สิน เสียทั้งสุขภาพ เสียความอบอุ่นในครอบครัว 3)คนชอบเที่ยวดูมหรสพ คือ การละเล่นต่าง 4)คนชอบเล่นการพนัน คนชอบเล่นการพนันย่อมส่งผลเสียในเรื่องเงินๆ ทองๆ มาเป็นอันดับหนึ่ง เพราะการเล่นการพนันย่อมมีได้มีเสีย ส่วนมากจะเสียมากกว่าได้ ถึงได้ก็ชื่อว่าก่อเวรกรรม เพราะคนที่เสียย่อมอยากได้เงินคืนถ้าคนที่ได้ไม่เล่นต่อคนที่เสียย่อมหาทางเอาคืน เช่น ไปดักปล้นเอาเงินคืน เป็นต้น 5)คนที่คบคนชั่วเป็นมิตร คนที่คบคนชั่วเป็นมิตรได้นั้นย่อมเป็นคนที่มีนิสัยเหมือนกันหรือคล้ายๆ กัน เช่น ชอบเล่นการพนัน หรือเป็นคนเจ้าชู้ หรือ เป็นคนชอบดื่มเหล้า เป็นต้น และ 6)คนเกียจคร้าน คนเกียจคร้านอาจจะไม่ใช่คนเลว แต่ เป็นคนที่ไม่มือนาคต จึงไม่ควรที่จะคบคนเกียจคร้านเป็นเพื่อน อบายมุข หรือบุคคลที่ดำเนินชีวิตตามทางแห่งความเสื่อมทั้ง 6 ประการนี้ พุทธปรัชญาเถรวาทกล่าวว่าจะไม่ควรคบเป็นเพื่อนแท้

6. สรุป

หลักการคบเพื่อนในพุทธปรัชญาเถรวาทนั้นพระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ในสังคัลลสูตร ซึ่งการคบกันนี้มีหลักปฏิบัติที่ดีที่ควรปฏิบัติต่อกันทั้ง 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายแรก ยืนไม่ตรีให้ด้วยการกระทำ 5 ประการดังนี้ 1)ด้วยการให้ 2)ด้วยการเจรจาด้วยคำที่เป็นที่รัก 3)ด้วยประพฤตินิดให้เป็นประโยชน์ 4)ด้วยความเป็นผู้มีตนเสมอ 5)ด้วยไม่แก้งกล่าวให้คลาดจากความเป็นจริง เมื่อฝ่ายแรกยืนไม่ตรีมาด้วยการกระทำทั้ง

5 ประการแล้ว ผู้ที่เป็นเพื่อนแท้ ก็กระทำ 5 ประการนี้ตอบแทนความดีของเพื่อน คือ 1)รักษามิตรผู้ประมาทแล้ว 2)รักษาทรัพย์ของมิตรผู้ประมาทแล้ว 3)เมื่อมิตรมีภัย เป็นที่พึ่งของมิตรได้ 4)ไม่ละทิ้งในยามวิบัติ 5)นับถือตลอดถึงวงศ์ตระกูล จะเห็นได้ว่าการปฏิบัติต่อกันของทั้ง 2 ฝ่ายนี้เป็นการกระทำตามหลักพันธกรณีทางศีลธรรมของสังคัม พุทธปรัชญาเถรวาทได้กล่าวถึงเรื่องเพื่อนว่ามีอยู่ 2 ประเภท คือ เพื่อนที่ดีหรือเพื่อนแท้ และเพื่อนเทียมหรือเพื่อนที่ไม่ดี ซึ่งเพื่อนทั้ง 2 ประเภทแบ่งประเภทละ 4 บุคคล คือ เพื่อนแท้ 4 ประเภท คือ 1)เพื่อนมีอุปการะ 2)เพื่อนร่วมสุขร่วมทุกข์ 3)เพื่อนแนะนำประโยชน์ และ 4)เพื่อนมีความรักใคร่ และเพื่อนเทียมหรือเพื่อนที่ไม่ดี 4 ประเภท คือ 1)คนปอกกลอก 2)คนดีแต่พูด 3)คนหัวประจบ 4)คนชักชวนในทางฉิบหาย เพื่อนทั้งสองประเภทนี้ พุทธปรัชญาเถรวาทให้ความสำคัญที่เพื่อนแท้

เพื่อนเทียมหรือเพื่อนไม่ดี เป็นบุคคลผู้มีนิสัยชอบกระทำในสิ่งที่ไม่ดี สิ่งที่เกิดศีลธรรมซึ่งออกเป็นประเภทตามลักษณะนิสัย คือ 1)เพื่อนที่คบผู้อื่นโดยเน้นที่ผลประโยชน์ของตนเป็นสำคัญ เพื่อนประเภทนี้คิดแต่จะได้อะไรจากเพื่อนอย่างเดียวไม่ยอมเสียสิ่งของที่เป็นของตนให้กับเพื่อนหรือถ้าเสียไม่ได้ต้องเสียก็พยายามเสียให้น้อยที่สุด เพื่อนประเภทนี้เรียกว่าคนปอกกลอก เป็นบุคคลที่ไม่ควรคบเป็นเพื่อน 2)เพื่อดีแต่พูด คือบุคคลที่ดีแต่พูด รับปากทุกอย่าง รู้ทุกอย่าง ชอบพูดว่าตนเองมีโน่นมีนี่ตนเองทำโน่นทำนี้ได้ ชอบพูดให้ความหวังเพื่อน แต่ไม่เคยกระทำตามที่พูด เพื่อนประเภทนี้เรียกว่าคนดีแต่พูด เป็นบุคคลที่ไม่ควรที่จะคบเป็นเพื่อน 3)บุคคลที่ชอบพูดเอาอกเอาใจเพื่อน เช่น เพื่อนว่าดี ก็ว่าดีตามเพื่อนว่าไม่ดี ก็ว่าไม่ดีด้วย เป็นต้น ที่เป็นเช่นนั้นเพราะกลัวจะเสียผลประโยชน์ที่ตนพึงจะได้จากเพื่อนคนนั้น จะทำดีก็กลัวตาม ต่อหน้าเพื่อนก็จะพูดชมว่าดีอย่างโน้นอย่างนี้ แต่พอลับหลังก็นินทาว่าร้ายเพื่อนเพราะเพื่อนประเภทหัวประจบนี้ บุคคลแบบนี้เรียกว่า คนหัวประจบไม่ควรคบเป็นเพื่อน และ 4)บุคคลที่มีนิสัยเสเพล ชอบดื่มเหล้าเมายา ชอบเที่ยวกลางคืน ชอบเล่นการพนัน อันเป็นเหตุให้เสื่อมเสีย ทั้งทรัพย์สิน สุขภาพ เสียความสุขในครอบครัว เป็นต้น บุคคลประเภทนี้เรียกว่าคนชวนไปในทางฉิบหายไม่ควร คบเป็นเพื่อน

เพื่อนแท้ คือ บุคคลผู้มีนิสัยกระทำแต่สิ่งที่ดีที่มีผลเป็นความสุข เมื่อจะคบกับใครเป็นเพื่อนก็จะกระทำด้วยความรักความจริงใจต่อเพื่อน เพื่อแท้ แบ่งเป็นประเภทได้ 4 ประเภท เช่นกัน คือ 1)เพื่อนมีอุปการะ 2)เพื่อนร่วมสุขร่วมทุกข์ 3)เพื่อนแนะนำประโยชน์ และ 4)เพื่อนมีความรักใคร่ บุคคลทั้ง 4 ประเภทนี้ เรียกว่าเพื่อนแท้ เป็นบุคคลที่ควรคบค้าสมาคมเอามาเป็นเพื่อน เพราะจะนำความสุขความเจริญมาสู่ตัวเพื่อนนั่นเอง

7. บรรณานุกรม

พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ). (2536). *โอวาทท่านอาจารย์พุทธทาสแต่...ยุวชน*. กรุงเทพฯ : ธรรมสภา.

- พระมหาธัมมวีริช ชุตติโก. (2547). **ศึกษาเปรียบเทียบมิตรภาพในพุทธปรัชญาเถรวาทกับอริสโตเติล**.
วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย :
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระราชวรมนี (ประยูร ธรรมจิตโต). (2541). **เพื่อน**. กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พุทธทาสภิกขุ. (2514). **ศีลธรรมไหว้ทิศอย่างไร**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ธรรมบูชา.
- _____. (2555). **ภาษาคน ภาษาธรรม**. กรุงเทพฯ : ธรรมสภา.
- มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2534). **พระไตรปิฎกพร้อมมรรคกถา ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย เล่มที่ 16
ที่ฉนิกายปฏิภวรรค**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.